

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

НУКЛЕАРНИ ПАРАСТОС

Пре недељу дана
у 92. години,
у Охају, мирно је
умро Пол Тибетс.
У писменој
опоруци о начину
поступања
са његовим телом
после смрти,
затражио је
да буде сахрањен
без обележавања
гробног места.
Иначе би тај гроб
могао постати мета
демонстрација
или ходочашћа,
како коме.

Пол Тибетс је 6. августа далеке 1945. био командант авиона „Енола геј“ и бацио нуклеарну бомбу на Хирошиму. После неколико секунди већ је било 100.000 мртвих. У следећим данима и годинама умрло је још 40.000 људи.

Који месец пре смрти пилот је говорио о својој судбини, рекавши да није у стању да заборави најдужи дан у животу. Али да се не каје. „То је био само посао, ја сам добио наређење и извршио га.“

У техничком смислу, Тибетс је најпродуктивнији целат у историји. Стандарди које је поставио, на срећу човечанства, никада нису надмашени. Мада је много масовних убица на велика врата ушло у људску повест, без наде да ће одатле икада изаћи. Један од њих је рекао: „Смрт једног човека јесте трагедија, смрт стотине хиљада статистички податак!“

Негде почетком шездесетих, на врхунцу кубанске кризе, замало да избије термонуклеарни рат. Био би то незаборавни ватромет, јер су статистичари поново рачунали колико пута би могао да умре сваки становник земље. Отприлике по тридесет пута. Али, Кенеди и Хрушчов су се некако помирили у задњи час и вратили своје главе у кабинете а нуклеарне бојне главе у сошке.

Од тог часа и у Кремљу и у Пентагону трају непрекидна „нуклеарна“ дежурства. Хоће се рећи, узбуне које имају смисла да претекну противника и задају му више удара него што он може да поднесе. Хладни рат јесте завршен, али врући још није. Ово је свет у коме нико нико не верује. За такву термонуклеарну скепсу има сасвим довољно разлога. Нема поправног, ко удари први завршио је посао.

Људи који се баве потенцијалним катастрофама, кажу да има много разлога да се бојимо велике бомбе на којој сви седимо. Ми смо се навикли, постали равнодушни, уживамо у остацима природе и враћамо се њој, бавимо се екологијом и њеним дометима, уздамо се у разум оних који би морали нависте да га имају. Али, то је најдужа опасна заблуда.

Чехов је лепо објаснио суштину драмског заплетта: ако у делу приче постоји податак о ловачкој пушци која је окачена негде у предсобљу, логично је да нека суклата током радње опали из ње. И направити велики белај, јер без тога нема ни приче.

Значи ли то да ће велика бомба на којој живимо ипак у једном часу да покаже своју раскошну снагу? И поред изненадне и преране смрти Пола Тибетса, убице Хирошиме из једног покушаја!

Може да бидне, ама не мора да значи! Ако је то страшно оружје направљено да уплаши другу страну, и „друга страна“ је за растеривање свог страха успела да себи прибави сличне направе. Па смо онда дошли до пат позиције, оног стања које се одавно поетски назива „равнотежа страха!“. То би

значило како сви могу све али нико не сме ништа. Осим оних, наравно, који немају шта да изгубе.

Бојећи се јавних понижења пред силама и силецијама у међународним односима, неке мање земље почеле су да праве за себе нуклеарне бомбице. Сви знају да у „размени пројектила“ са великим они немају ни промил шансе да победе у модерном катапултирању. Али да нанесу штету – то би могли. И то велику, чак толику да и њена најважна помаже поремећају равнотеже страха. То значи да се велике силе више не плаше једна друге, осим што ревносно гаје међусобну „мржњу опстанка“. Али се опасно боје малих и углавном фанатичних осветника. Јер од тога без опаке превентиве – нема одбране.

Тај феномен је битно пореметио нуклеарни склад. И то тако да су гигантски пројектили (20 мегатона и више) постали практично неупотребљиви. Осим ако не урачунамо могућност брзог реновирања институције хладног рата, што је иначе непоновљива реликвија прошлости. Мада оне узбуне у Пентагону и Кремљу остају. После 62 године, може се догодити да превагу однесу тактичке нуклеарне направе, знатно слабије од оне која је уништила Хирошиму. (Молим цењене официре АБХО да ми не замере ако сам негде забрљао!)

Циљеви би могле да буду земље које нису радо виђене чланице ексклузивног атомског клуба, мада оне од тога не одустају. Иран годинама тврди да не прави атомску бомбу, али тим вербалним доказима нема ко да верује.

Пентагон прави нову „чисту“ бомбу, која би допрла до најскривенијих и најдубљих бункера. Где не помажу „чисте“ могућа је и умерена нуклеарна поддршка. И тако бисмо се вратили самом почетку. Можда је Пол Тибетс после толико година мирног живота ипак умро узалуд.

У причи под безазленим насловом „Дугме“, један сатирични писац објашњава могући почетак трећег светског рата. Прича је из осамдесетих, кад је владао Леонид Иљич Брежњев, али њена се литерарна актуелност не може доводити у сумњу. Група совјетских официра која се карта и пије votку „перцовку“, пошаље војника у бункер где стоји стратегијска термонуклеарка, да притисне зелено дугме и укључи вентилацију. Уместо тога несрећник дотакне црвено, и лансира ту звер ка Вашингтону.

„Јеси ли ти, Коља брате нормалан?“ – питају га распојасани официри гледајући спектакуларно лансирање. „Па јесмо ли ти рекли да притиснеш зелено дугме?!“

„Јесте другови, рекли сте, али ја сам далтониста!“

Суштина оправданог страха јесте у томе што тај Коља није једини ћорча који рукује бомбама. ■

Аутор је коментатор листа „Политика“